

Research Paper

Art as a Path Towards Existenz in Jaspers' Thought

Narjes Moradi^{*}, Mehdi Hamidi Parsa², Mohammad Hosain Saranjam³

¹Ph.D. Candidate in Philosophy of Religious Art, University of Religions and Denomination Art, Qom, Iran.

²Associate Professor, Department of Philosophy of Art, Institute of Higher Education of Islamic Art and Thought

³Ph.D. Philosophy of Art

10.22080/lpr.2026.29950.1151

Received:

September 23, 2025

Accepted:

March 04, 2026

Available online:

May 18, 2026

Keywords:

Art, Authentic Existence, Karl Jaspers, Cipher, Cognitive Value of Art.

Abstract

This research explores the role of art in attaining "Existenz" from Jaspers' perspective. The central question concerns how art may assist human beings in realizing this dimension of existence. The significance of the study lies in its attempt to articulate the value of art beyond aesthetic pleasure, interpreting it instead as a way of confronting truth and establishing a connection with the Transcendent. By emphasizing the metaphysical function of art in shaping existential consciousness, the research aims to bridge the conceptual gap between aesthetic and epistemological approaches to the value of art. Employing a descriptive-analytical method, the present study investigates the value-cognitive dimension of art through an analysis of Jaspers's key concept such as Existenz, symbol, boundary situation, and Tragic Insight, with particular attention to the genre of tragedy. The findings indicate that, in Jaspers's view, art serves as a fundamental medium for disclosing the concealed layers of reality and awakening existential awareness, thereby fostering philosophical self-understanding and the experience of the transcendent.

*Corresponding Author: Narjes Moradi

Address: PhD Candidate in Philosophy of Religious Art, University of Religions and Denomination Art, Qom, Iran.

Email: narciss.m1988@gmail.com

Extended Abstract

1. Introduction

Why should we read novels, watch films, listen to music, and contemplate painting? Is art merely a form of entertainment or amusement? If that were so, how is it that existentialist philosophers such as Kierkegaard, Marcel, Sartre, and Camus turned to writing dramas and novels, or Heidegger devoted himself to interpreting Van Gogh's 'A pair of Shoes', or Jaspers analyzed tragedies like 'Hamlet and Oedipus' and concluded that "tragedy is not enough"? These questions mark the starting point of a discussion that highlights the significance and value of art from the perspective of existentialist thinkers.

Can art help us know ourselves better, understand the meaning of life, and attain our authentic existence? Existentialist philosophers regard art as possessing a cognitive function and assign it a significant place in human life. They consider art not merely as an aesthetic act but as a mode of being and a means of apprehending authentic existence.

In line with the special importance and value that these thinkers attribute to art, the questions of this study are: How can art help human being in understanding and realizing authentic existence? What is Jaspers's view of art, and what role does he ascribe to it in human life?

The purpose of this study is to explain the role of art in attaining authentic existence so as to demonstrate the axiological (value based) significance of art from Jaspers's point of view, focusing on two main areas:

1 .Explaining art as a "medium for the manifestation of symbols" in the

illumination of being through aesthetic experience.

2. Analyzing the epistemic value of art in the exchange of "tragic knowledge", with particular emphasis on the genre of tragedy.

2. Purpose, Literature Review, and Method

The present research adopts a descriptive-analytical approach and is based on library resources and theoretical texts, particularly Karl Jaspers's thoughts on the art of tragedy as elaborated in "Tragedy Is Not Enough". In this study, the key concepts of Jaspers's philosophy related to art and authentic existence are extracted and analyzed from his philosophical writings to clarify the relationship between these two domains. This clarification is carried out through the analysis of such concepts as Existenz, symbol, boundary situation, and Tragic Insight.

3. Discussion

What elevates art in Jaspers's philosophy from a mere "aesthetic" category to an "existential necessity" is its capacity to transcend the limitations of "conceptual language". Jaspers believed that reason and formal language falter when confronted with existence; thus, art, as "another language", fills the gap present in rational cognition.

In this regard, art is not a simple representation but a "reconstructed boundary situation" that places the audience in a state of "choice". The fundamental difference of this perspective from others lies in that, according to Jaspers, art is not an "instrument for

creating meaning" but a "medium for manifestation"-a medium where that artist and the audience, not as two separate subjects, but in an existential relationship, experience "being" together. Therefore, any encounter with an artwork that lacks this existential quality remains merely at the level of Dasein.

4. Conclusion

The present study confirms that, within Jaspers's philosophical system, art is one of the most strategic tools for transitioning from existential passivity towards authentic existence. Art represents boundary situations as "existential jolts" for contemporary humanity, and by transcending rational limitations, it facilitates the experience of the transcendent within the life world.

Research suggestions: Given the existing lack of attention in specialized Jaspers scholarship to Jaspers's theories on art, it is suggested that future research move beyond purely philosophical topics. It should explore the capacities of Jaspers's perspective on art and aesthetics, such as their application in the process of creating and interpreting artworks. This would elucidate how art, in human daily life, can lead to an awakening and heightened consciousness of one's being.

Funding

The present research indicates that art, in Jaspers's thought, functions as an "intermediary structure" that elevates the human from the level of "Dasein" (objective existence) to the level of "Existenz" (authentic existence). The finding suggest that art possesses the capacity for realizing authentic existence four primary layers:

Ontological Layer: Representing boundary situations to break through everyday routine.

Epistemological Layer: Employing symbolic and metaphorical functions to articulate ineffable experiences (the transcendent).

Ethical-Existential Layer: Inciting the subject towards choice, responsibility, and identity reconstruction.

Communicative Layer: Creating a dialogical space for authentic encounter among subject.

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work.

Conflict of Interest

The authors declared no conflict of interest.

علمی

هنر به‌مثابه راهی به‌سوی هستی اصیل در اندیشه یاسپرس

نرجس مرادی^{۱*}، مهدی حمیدی پارسا^۲، محمدحسین سرانجام^۳

^۱ دانشجوی دکتری حکمت هنرهای دینی، دانشگاه ادیان و مذاهب، دانشکده دین و هنر.
^۲ دکترای حکمت هنرهای دینی؛ استادیار موسسه آموزش عالی هنر و اندیشه اسلامی.
^۳ دکترای فلسفه هنر.

10.22080/lpr.2026.29950.1151

چکیده

این پژوهش با هدف تبیین نقش هنر به‌عنوان بستر ظهور رمزا و رسانه تبادل دانایی تراژیک در دستیابی انسان به «هستی اصیل» از دیدگاه کارل یاسپرس انجام شده است. پرسش اصلی آن است که هنر چگونه می‌تواند از طریق به ظهور رساندن رمزا و بازنمایی موقعیت‌های مرزی به انسان در تحقق مرتبه‌ی اگزیستنس یا همان مرتبه وجود اصیل یاری رساند. اهمیت موضوع این است که می‌کوشد ارزش هنر را فراتر از لذت زیبایی‌شناختی، همچون راهی برای رویارویی با حقیقت و ارتباط با امر متعالی تبیین کند. پژوهش با تأکید بر کارکرد متافیزیکی هنر در شکل‌دهی آگاهی وجودی، شکاف میان رویکردهای زیبایی‌شناختی و معرفت‌شناختی را در تبیین ارزش هنر پر می‌کند. روش تحقیق توصیفی-تحلیلی است که در آن با تحلیل مفاهیم اساسی اندیشه یاسپرس مانند اگزیستنس، رمز، موقعیت‌های مرزی و دانایی تراژیک جایگاه ارزش‌شناختی هنر با تمرکز بر گونه تراژدی بررسی می‌شود. نتایج نشان می‌دهد که از دیدگاه یاسپرس هنر می‌تواند با آشکار کردن لایه‌های پنهان واقعیت و برانگیختن آگاهی وجودی در تحقق خودشناسی فلسفی و تجربه‌ی امر متعالی نقشی بنیادین ایفا کند. هنر در چهار لایه هستی‌شناختی، معرفت‌شناختی، اخلاقی-وجودی و ارتباطی تجربه زیبایی‌شناختی را به هستی اصیل و ارتباط با امر متعالی پیوند می‌دهد.

تاریخ دریافت:

۱ مهر ۱۴۰۴

تاریخ پذیرش:

۱۳ اسفند ۱۴۰۴

تاریخ انتشار:

۲۸ اردیبهشت ۱۴۰۴

کلیدواژه‌ها:

هنر، هستی اصیل، کارل یاسپرس، رمز، ارزش‌شناختی هنر.

* نویسنده مسئول: نرجس مرادی

آدرس: دانشجوی دکتری حکمت هنرهای دینی، دانشگاه ادیان و ایمیل: narciss.m1988@gmail.com
مذاهب، دانشکده دین و هنر.

۱ مقدمه

چرا باید رمان خواند، فیلم دید، به موسیقی گوش سپرد و به نقاشی نگریست؟ آیا هنر صرفاً سرگرمی و تفنن است؟ اگر چنین باشد، چگونه است که فیلسوفان اگزیستانسیالیست مانند کی‌یرکگور، مارسل، سارتر و کامو به نوشتن درام و رمان روی آورده‌اند یا هایدگر به تفسیر نقاشی «یک جفت کفش»، اثر ون‌گوگ پرداخته و یاسپرس تراژدی‌هایی چون «ادیپ» و «هملت» را تفسیر کرده و به این ایده رسیده است که «تراژدی کافی نیست»؟ این پرسش‌ها، نقطه آغاز بحثی است که اهمیت و ارزش هنر را از منظر اندیشمندان اگزیستانسیالیست به‌نحو ویژه‌ای برجسته می‌کند. تصور کنید در سینمایی هستید و مشغول تماشای یک فیلم شده‌اید که عناصر داستانی آن تمام حواس شما را درگیر خود کرده است. در این حین درون خود احساساتی را تجربه می‌کنید یا افکاری به ذهن شما خطور می‌کند که پیش‌از این هرگز تجربه نکرده بودید. آیا این فقط یک تجربه زیبایی‌شناختی است یا چیزی بیشتر؟ آیا هنر می‌تواند به ما کمک کند تا خودمان را بهتر بشناسیم، معنای زندگی را درک کنیم و به هستی اصیل خود برسیم؟ به بیان دیگر آیا هنر با معرفت و شناخت انسان پیوند دارد؟ یکی از مباحث گشوده فلسفه هنر همین است که آیا هنر صرفاً تجربه‌ای زیبایی‌شناختی است یا واجد کارکرد شناختی نیز هست. این مسئله، یعنی پیوند یا گسست میان هنر و معرفت، از دیرباز محل اختلاف فیلسوفان بوده و دیدگاه‌های متنوعی را پدید آورده است. تبیین جایگاه هنر در این میان، نه‌تنها از حیث فلسفی بلکه از منظر روان‌شناختی و اجتماعی نیز اهمیت دارد، چراکه روشن می‌سازد آیا باید به آثار هنری همچون منابع معرفت انسانی نگریست یا آن‌ها را صرفاً ابزار لذت و سرگرمی دانست. فیلسوفان اگزیستانسیالیست هنر را واجد کارکرد شناختی دانسته و برای آن جایگاه ویژه‌ای در زندگی انسان قائل‌اند. آنان هنر را نه صرفاً فعلی زیباشناختی، بلکه شیوه‌ای از بودن و امکانی برای

درک هستی اصیل می‌دانند. در راستای اهمیت و ارزش ویژه هنر نزد این اندیشمندان پرسش‌های پژوهش این است که هنر چگونه می‌تواند انسان را در درک و تحقق هستی اصیل یاری دهد؟ دیدگاه یاسپرس درباره هنر چیست و چه نقشی برای آن در زندگی انسان قائل است؟

کارل یاسپرس (۱۸۸۳-۱۹۶۹) فیلسوف و روان‌پزشک آلمانی، در کنار کی‌یرکگور و گابریل مارسل یکی از مهم‌ترین نمایندگان شاخه الهی اگزیستانسیالیسم به شمار می‌رود. فیلسوفان شاخه الهی اگزیستانسیالیسم معتقد به وجود معنا یا امر متعالی در عالم هستند و نحوه بودن اصیل را در راستای یافتن و ارتباط برقرار کردن با این معنا یا امر متعالی عنوان می‌کنند. درمقابل فیلسوفان الحادی پهنه هستی را فاقد معنا و جهانی گزاف می‌دانند که باید معنایی برای آن جعل کرد و با معنا بخشی به آن، به هستی اصیل رسید. اندیشمندان وجودی باتوجه به باور یا عدم باور به وجود امر متعالی در جهان، هرکدام از هستی اصیل و نحوه دستیابی به آن معنای جداگانه‌ای را قصد می‌کنند. به عقیده یاسپرس انسان در مسیر تعالی و دستیابی به مرتبه اگزیستنسی، آن هنگام که با امر متعالی ارتباط می‌یابد، هست می‌شود یا به اصالت می‌رسد. «از منظر یاسپرس نحوه بودن اصیل عبارت است از تجربه موقعیت‌های احاطه کننده برای مواجهه با امر متعال» (احمدی، ۱۳۹۰: ۱۴۱).

به‌طور کلی در فلسفه اگزیستانسیالیسم هنر با هستی اصیل پیوند تنگاتنگی دارد. آنچه دیدگاه شاخه الهی را از شاخه الهی متمایز می‌سازد، باور اندیشمندان شاخه الهی به نبود معنا یا امر متعالی در جهان است. این باور در تبیین کارکرد هنر نیز تاثیر شاخصی دارد. در اندیشه گابریل مارسل و یاسپرس به دلیل جهان‌بینی الهی‌شان، وجود منحصر به وجود اشیا و انسان نیست. در پس این وجودهای جزئی، حقیقتی فراگیر موجود است که باید به کشف آن نائل آمد و با برقراری ارتباط با آن حقیقت فراگیرنده به سطح وجود اگزیستنسی «هست بودن»

۱٫۲ پیشینه تحقیق

پژوهش مستقلی درباب آرای زیبایی‌شناسانه یاسپرس به زبان فارسی صورت نگرفته است. از میان منابع موجود به زبان انگلیسی می‌توان به پایان‌نامه الیزابت شاو (۱۹۶۷) با عنوان *Some considerations Of an aesthetics for Karl Jasper's Existenzphilosophie* در دانشگاه آریزونا اشاره کرد که به تحلیل آرای زیبایی‌شناختی یاسپرس پرداخته است. هرچند این اثر تحلیلی ارزشمند از دیدگاه یاسپرس درباره هنر بحث می‌کند اما به رابطه میان هنر و هستی اصیل نمی‌پردازد. کتاب *اگزیستانسیالیسم، دین و اخلاق* (احمدی و مرادی ۱۳۹۰) به ویراستاری علمی بیژن عبدالکریمی، آرای یاسپرس درباره هستی اصیل را به‌طور موجز بررسی کرده اما نسبت هنر و هستی اصیل در این اثر نیز موردواکاوی قرار نگرفته است. در ادبیات موجود درباره یاسپرس به زبان فارسی، اغلب پژوهش‌ها یا بر تبیین کلی فلسفه وجودی او تمرکز دارند یا به ارتباط میان فلسفه و دین از دیدگاه ایشان می‌پردازند. نقش هنر به‌عنوان میانجی درک هستی اصیل و ابزار شناخت امر متعالی به‌صورت مجزا و نظام‌مند بررسی نشده است. از این‌رو، پژوهش حاضر با برجسته‌سازی کارکرد متافیزیکی هنر در فرایند دستیابی به آگاهی وجودی، شکاف میان رویکردهای زیبایی‌شناختی و معرفت‌شناختی را در تبیین ارزش هنر پر می‌کند و نقش هنر را در نظام فکری یاسپرس به‌عنوان راهی به‌سوی هستی اصیل بررسی و به ادبیات قبلی پیرامون اندیشه زیبایی‌شناسانه یاسپرس مباحثی را در نسبت هنر و هستی اصیل اضافه می‌کند.

۲ بحث

۲٫۱ مراتب وجودی انسان و مرتبه

هستی اصیل در اندیشه یاسپرس

مطابق فلسفه یاسپرس انسان در چهار سطح یا «شیوه وجود» خود را تجربه و درک می‌کند: سطح

اصیل رسید. اما در اندیشه سارتر و کامو به‌دلیل جهان‌بینی الحادی‌شان، جهان معنایی در خود ندارد. وجود، منحصر به وجود اشیاء و انسان‌ها است و حقیقتی در پس آن‌ها نیست. به همین سبب آفرینش هنری بی‌معنایی جهان را بازتاب داده و سپس به جعل معنا در این بی‌معنایی رهنمون می‌شود. به بیان دیگر سارتر و کامو داستان می‌نویسند تا بی‌معنایی جهان را آشکار کنند و سپس کنش و اختیار مخاطب را برمی‌انگیزانند تا برای خودشان، در این پرتاب‌شدگی معنایی جعل کنند. اما فیلسوفانی مثل کی‌پرکگور و مارسل داستان می‌نویسند یا همانند یاسپرس در هنر تأمل می‌کنند تا معنای موجود در عالم را کشف کنند. باتوجه‌به تفاوت این دو دیدگاه، هدف این مقاله تبیین نقش هنر در دستیابی به «هستی اصیل» در جهت اثبات ارزش‌شناختی هنر از دیدگاه یاسپرس با تمرکز بر دو محور است.

۱. تبیین هنر به‌عنوان «بستر ظهور رمزها» با هدف روشن‌شدگی هستی از طریق تجربه زیبایی‌شناختی

۲. تحلیل ارزش‌شناختی هنر در تبادلی «دانایی تراژیک» با تمرکز بر گونه تراژدی.

۱٫۱ روش تحقیق

پژوهش حاضر با رویکرد توصیفی-تحلیلی و بر پایه منابع کتابخانه‌ای و متون نظری به‌ویژه براساس نظریات یاسپرس درباب هنر تراژدی که در کتاب تراژدی کافی نیست آمده، صورت گرفته است. در این پژوهش، مفاهیم کلیدی اندیشه یاسپرس در حوزه مرتبط با هنر و هستی اصیل از متون فلسفی استخراج و تحلیل شده است تا رابطه میان این دو مقوله تبیین شود. این تبیین بر پایه تحلیل مفاهیمی مانند اگزیستنس، رمز، موقعیت‌های مرزی و دانایی تراژیک صورت گرفته است.

تعالی‌جویی‌اش می‌تواند در دام تقلید صرف یا پیروی از ارزش‌ها و ایدئولوژی‌های ازپیش‌تعیین‌شده نیز بیفتد. انسان در این سطح ممکن است هنوز از درک فردیت و آزادی محض دور بماند. مرتبه‌ی آگزیستنسی، فراگیرنده‌ی سه سطح قبلی و هستی آن معطوف به درک خدا یا تعالی است. آگزیستنس به معنای وجود اصیل و خودآگاه است. رسیدن به سطح آگزیستنس دربردارنده‌ی ویژگی‌های زیر است:

(الف) آزادی کامل: توانایی انتخاب آزادانه حتی در مواجهه با شرایط دشوار

(ب) مسئولیت وجودی: پذیرش کامل پیامدهای انتخاب‌ها و وجود خود

(ج) اصالت: زندگی براساس درونی‌ترین ارزش‌ها و باورهای فرد نه براساس فشارهای بیرونی یا انتظارات اجتماعی

(د) رویارویی با حقایق غایی: پذیرش مرزهای دانش عقلانی و مواجهه با مفاهیمی مانند مرگ، رنج، و معنای نهایی هستی از طریق تجربه‌ی مستقیم و عمیق. نکته‌ی قابل‌توجه این است که براساس دیدگاه یاسپرس، توانایی انسان برای درک رمز محدود به همین مرتبه‌ی نهایی وجود یا آگزیستنس است. این مرتبه، تنها حوزه‌ای است که از تجربه‌ی حسی فراتر می‌رود و ماهیتی غیرتجربی دارد. از آنجاکه آگزیستنس امری است که نمی‌توان آن را عینیت بخشید یا به‌طور صریح تعریف کرد، شناخت آن از طریق تعاریف مرسوم ممکن نیست؛ بلکه تنها از طریق آزادی عمل فرد قابل دسترسی و درک است (Jaspers, ۱۹۶۹: ۵۲).

خرد انسانی برای دستیابی به حقیقت و هستی اصیل در سیر فلسفی خویش در حرکت از سمت دازاین یا همان وجود عینی به سمت آگاهی کلی به افقی از حقیقت دست می‌یابد و حرکت از سمت آگاهی کلی به سمت روح نیز افقی دیگر را بر او می‌گشاید. هر سطح با آشکار کردن محدودیت‌های

دازاین^۱، آگاهی‌کلی^۲، روح^۳ و آگزیستنس^۴. این سطوح درعین تمایز با یکدیگر به‌صورت دیالکتیکی با هم در ارتباط هستند و هر سطح، محدودیت‌های سطح قبلی را آشکار ساخته و راه را برای شکوفایی و تحقق سطح بعدی می‌گشاید. در سطح دازاین، هستی انسان همان وجود تجربی اوست که معطوف به نیازها و تمایلات بیولوژیکی و اجتماعی است. انسان در این سطح، به‌عنوان یک پدیدار عینی در جهان درک می‌شود که بخشی از طبیعت و جامعه است. محدودیت‌های این سطح یعنی احساس عاملیت نداشتن، جبرعلی و فقدان معنای عمیق درونی احساس نارضایتی و پرسشگری را در انسان برمی‌انگیزد. انسان عینی درنهایت به این نقطه می‌رسد که صرف وجود داشتن کافی نیست و باید چیزی بیش از این باشد. این پرسشگری ورود به سطح بعدی را هموار می‌کند. در مرتبه‌ی آگاهی کلی، هستی انسان معطوف به شناسایی متعلقات عقل است و جهان اطراف را تحت مفاهیم می‌شناسد. در این سطح، انسان از عینیت صرف خارج می‌شود و شروع به دستیابی به خودآگاهی می‌کند. انسان می‌فهمد که یک «من» متمایز از جهان پیرامون وجود دارد. این مرحله، آغاز تأمل، اندیشه و تفکر انتزاعی است و فرد خود را به‌عنوان فاعل شناخت و اراده ادراک می‌کند. خودآگاهی، ابزار لازم برای تأمل در مورد محدودیت‌های خود و جهان را فراهم می‌کند اما جنبه‌ی صرفاً عقلانی انسان ناتوان از پاسخ به پرسش‌های عمیق وجودی است. فرد خودآگاه درمی‌یابد که صرف فکر کردن یا دانستن کافی نیست. در مرتبه‌ی روح هستی انسان معطوف به ایده‌سازی است و جهان را تحت ایده‌ها می‌شناسد و وحدت می‌بخشد. در این سطح، انسان از جنبه‌ی صرفاً عقلانی آگاهی کلی فراتر می‌رود و به‌دنبال معنا و هدف در زندگی می‌گردد. روح، ظرفیت درک مفاهیم عمیق‌تر مانند عشق، هنر، اخلاق، زیبایی و حتی امور معنوی را داراست. روح، ارتباط انسان با فرهنگ، تاریخ و ارزش‌های مشترک را شکل می‌دهد اما با وجود

³ Spirit

⁴ Existenz

¹ Dasein

² Consciousness-in-general

می‌نامند، باشند. هستی چه به معنای هستی انسان، هستی جهان و یا هستی مطلق، ناعینی و پوشیده است. بنابراین سه فراگیرنده انسان در سطح آگزیستنس، جهان و هستی مطلق (یا امر متعالی) از آنجاکه هیچ‌یک تعیین‌پذیر نیستند موضوع علوم هم واقع نمی‌شوند. علوم به‌علت اینکه هم از نظر موضوع و هم از نظر روش جزئی و دارای حد مشخص هستند، فی‌نفسه محدودند. هنگامی که تقریب به هستی و امر متعالی از دسترس علم و عقل خارج می‌شود فلسفه عملکرد راستین خود را به دست می‌آورد و فراتر از مرزهای دانش به جستجوی هستی، همچون فعالیت مدام ادامه می‌دهد. «امر متعالی فراسوی هر شکل است. ما ایده فلسفی خدا را هنگامی که اندیشه شکست می‌خورد درک می‌کنیم و آنچه در این شکست درک می‌کنیم این است که الوهیتی وجود دارد، نه اینکه آن چیست» (Neal Hunt, ۲۰۰۷: ۲۳). از آنجاکه هستی شناخته نمی‌شود فقط وجود آن برای مدرک روشن می‌شود، فلسفه جستجوی بی‌پایان برای کشف این حقیقت است. در اندیشه یاسپرس فلسفه لزوماً به معنای علم استنتاجی و مفهومی به واقعیت اعیان نیست که برآیند آن مجموعه‌ای از مفاهیم، نظریه‌ها و آموزه‌ها باشد بلکه فلسفه‌ورزی^۲ به فعالیت اندیشه‌ورزانه انسان ارجاع دارد که فرد در آن با فراروی و تعالی از هر چیز عینی، به معرفتی موثق از خود و واقعیت دست می‌یابد (یاسپرس، ۱۳۹۲: ۲۸). فعالیتی که منجر به آگاهی از حدود خود به معنای «خود را در احاطه کل یافتن» و ناپیدایی آن کل فراگیرنده می‌شود و این فعالیت تکرارشونده باید علی‌رغم برخورد با دیوارها و مرزهای وجود باز هم به حرکت به سمت تعالی ادامه دهد. این روند به معنای هستی اصیل انسان است (یاسپرس، ۱۳۸۳: ۱۲-۱۳). به بیان دیگر، فلسفه‌ورزی به معنای سیر در خویشتن همراه با عمل برای تقرب به هستی و نوعی از تحول وجودی است. «فلسفه‌ورزی فعالیت خود آن اندیشه‌ای است که به یاری آن ذات انسان در

سطح قبلی، فرد را به جستجوی یک سطح عمیق‌تر و معنادارتر از وجود سوق می‌دهد. تمامی حقیقتی که خرد انسانی در وحدت عقل کلی‌ساز (در قالب مفاهیم) و روح جامعیت‌پرداز (در قالب ایده‌ها) می‌تواند فراهم آورد به دلیل ماهیت ذاتی ناآشکار خود هستی، محیط بر امر فراگیرنده نمی‌شود. زیرا هستی انسان در سطح آگزیستنس هستی گشوده و بی‌پایان است. از تجربه این بی‌پایانی هستی، انسان درمی‌یابد به‌خودی‌خود از هستی تمام برخوردار نیست و خود را در احاطه هستی کل ادراک می‌کند. بنابراین فرایند شناخت عقلی هستی در اینجا شکست می‌خورد. «آگزیستنس حقیقت را در ایمان تجربه می‌کند. آنجا که تأثیر ضمانت‌کننده حقیقت عملی، یقین قابل اثبات فاهمه، یا تمامیت نگهدارنده روح، دیگر از من حمایت نمی‌کند. آنجا من به حقیقتی رسیده‌ام که در آن از هستی درون‌ذات دنیوی می‌گریزم» (یاسپرس، ۱۳۹۲: ۷۲). ناپسندگی و نقص حقیقت آشکارشده از تمام مراحل قبلی به معنای محدودیت عقلی و وجودی انسان برای شناخت وجود و هستی است. شکست دلالت بر محدودیت انسان در دو عرصه نظر و عمل دارد. تجربه شکست به این معناست که انسان در سیر خویش به سوی تعالی، به دلیل برخورد با موقعیت‌های مرزی ناکام می‌ماند و هستی شکننده خویش را ادراک می‌کند. زیرا این موقعیت‌ها به مثابه سدی در برخورد با آزادی انسان، برای وی محدودیت‌های گریزناپذیری را فراهم می‌آورند که فراروی از آن‌ها ناممکن است. از این رو «هست بودن محکوم به شکست است» (وال، ۱۳۷۲: ۱۸۶).

۲،۲ نقش فلسفه در دستیابی به هستی اصیل

از نظر یاسپرس انسان‌ها هنگامی به‌طور اصیل و غنی^۱ زندگی می‌کنند که در جستجوی بنیانی غیرقابل شیءسازی برای هستی فیزیکی که آن را امر متعالی

^۲ philosophieren

^۱ authentically and richly

شرایط خاصی است. اگرچه انسان خود را به سمت آینده فرامی‌افکند اما ریشه در وضعیت تاریخی خود دارد. به این معنا او موجودی تاریخی است. ترکیبی از آزادی و ضرورت (۸۵۴-۸۵۵: کاور، ۲۰۲۱). وجود انسان، همواره توسط وضعیت‌ها احاطه شده است که فرد از طریق فراروی سعی در تغییر آن‌ها دارد. دسته دیگری از آن‌ها به‌عنوان وضعیت‌های بنیادین هستی‌شناختی (موقعیت‌های مرزی) طبقه‌بندی می‌شوند که ممکن است جلوه‌ی ظاهری آن‌ها تغییر کند یا قدرت خرد کننده‌شان مخفی شود اما علاوه بر اینکه به‌صورت اجتناب‌ناپذیر بر انسان واقع می‌شوند، برخلاف دسته اول قابل تغییر نیستند. «من باید بمیرم، باید رنج بکشم، باید ستیز کنم، من محکوم به بخت و تصادم، من به ناگزیر خودم را درگیر عذاب‌وجدان می‌کنم» (یاسپرس، ۱۴۰۰: ۲۶). کشف این شرایط مرزی صرفاً یک شناخت نظری نیست؛ بلکه یک رویارویی وجودی است که در آن فرد مجبور است با ناتوانی خود در فراتر رفتن از این محدودیت‌ها مواجه شود و از این طریق به تعریف واقعی هستی خود برسد. آزادی و رهایی انسان وابسته به پذیرش صریح این مرزها و در پیوند با امر متعالی شکل می‌گیرد (۱۸۸: لاتزت، ۱۹۵۷). یاسپرس بر این باور است که موقعیت‌های مرزی ژرف‌ترین سرچشمه فلسفه‌ورزی هستند. «وضعیت‌های مرزی لحظاتی هستند که معمولاً با تجربیات ترس، گناه یا اضطراب شدید همراه‌اند، در آن‌ها ذهن انسانی با محدودیت‌ها و تنگناهای پاتولوژیک خود مواجه می‌شود و به خود اجازه می‌دهد تا از امنیت‌های محدودیت خود دست بکشد و به این ترتیب وارد عرصه جدیدی از خودآگاهی شود». (۳۳: Berk، ۲۰۱۹) دو ادراک در مواجهه با موقعیت‌های مرزی برای انسان برجسته می‌شود: «انسان یا نیستی را ادراک می‌کند، یا علی‌رغم تمامی وجود موقت دنیوی و بر فراز آن، هستی حقیقی را حس می‌کند» (یاسپرس، ۱۴۰۰: ۳۲). این ادراک شهودی هستی حقیقی که حاصل برخورد فردی با موقعیت‌های مرزی است به معنای آگاهی یافتن از هستی‌داری یا آگریستن است. به

تمامیت آن در انسانی منفرد تمیز داده می‌شود» (همان: ۱۲). در نتیجه فلسفه از نظر یاسپرس صرفاً دانش نیست، بلکه یک فعالیت وجودی است که به انسان کمک می‌کند تا از محدودیت‌های دازاین فراتر رود و به هستی اصیل دست یابد.

۲٫۳ ارتباط فلسفه و هنر

با توجه به معنای ویژه یاسپرس از فرایند فلسفه‌ورزی، سرچشمه فلسفه‌ورزی، زندگی خود شخص اندیشنده و ژرفناهای آن است که به‌موجب آن شخص تنها با مرجعیت هستی خویش، کنش فکری را برای جستجوی حقیقت خویشتن پی می‌گیرد و این فرایند منحصر به علم، سیستم‌های فلسفی و متون تاریخ فلسفه نیست. به همین دلیل یاسپرس انسان‌های بزرگ نظیر بودا و عیسی (ع) را در شمار فیلسوفان جهان، قرار می‌دهد که فیلسوف به معنای کلمه نبوده‌اند اما با مواجهه وجودی با واقعیت رنج و مرگ به غنای روحی و معنوی دست یافتند و به‌نحوی تاریخ‌ساز شده‌اند. آنچه آغاز راه فلسفه‌ورزی را ممکن می‌کند و در ادامه موجب تقرب به سرچشمه هستی می‌شود، درک بنیان شکننده هستی خود ما است که این درک در برخورد با موقعیت‌های مرزی حاصل می‌آید.

در چارچوب هستی‌شناسی یاسپرس، وجود انسانی از طریق مفهوم «در-وضعیت» تعریف می‌شود. این وضعیت‌ها فردیت و تعین هستی‌شناختی انسان را از کلیت انتزاعی نوع بشر متمایز می‌سازند. هر وضعیت، مجموعه‌ای از محدودیت‌ها، امکانات و زمینه‌های تجربی را فراهم می‌آورد که هویت فرد را شکل می‌دهد. از جمله: زمینه جامعه‌شناختی خاص، موقعیت تاریخی-زمانی، تعلقات ملی و فرهنگی، ساختار خانواده، متغیرهای زیست‌شناختی/اجتماعی نظیر جنسیت و یا مرحله سنی که همگی در ساختاردهی به هستی عینی (دازاین) فرد نقش محوری دارند. به همین سبب یاسپرس تأکید می‌کند که انسان محصول

رمز، حضور هستی را روشن گرداند. براین اساس شیوهٔ تقرب به هستی فرایندی در درون تجربهٔ فردی است. هنر یک زبان غیرمفهومی است که از طریق رموز به امر متعالی اشاره می‌کند. نقطهٔ تلاقی پیوند هنر با فلسفه (فلسفه به معنای ویژهٔ یاسپرس) از این جهت است که «هنر، زبان خواندن رموز است» که توسط ژرفاندیشی فلسفی این زبان گشوده می‌شود. «در نشانه، جدایی میان رمز و آنچه در رمز فرانموده می‌شود امکان ندارد. فراباشی^۱ را به حضور کنونی درمی‌آورد، اما توضیح دادنی نیست و همیشه مبهم می‌ماند. حتی تفسیری کلی و همگانی نیز نمی‌توان یافت، چه هر توضیحی همیشه توضیحی برای اگزیزتانس است، زیرا جای خواندن رمزها اگزیزتانس است» (بوخنسکی، ۱۳۸۷: ۱۵۹). به این معنا که خوانش رمز در حیطهٔ دانش کلی و همگانی و در عرصهٔ مفاهیم امکان‌پذیر نمی‌شود. این جریان یک جریان فردی و استعلایی است که ارتباط اگزیزتانس با امر متعالی را برقرار می‌سازد. رمز، هستی مطلق را به تجربهٔ حضور می‌آورد؛ به آن گواهی می‌دهد نه اینکه برهان بیاورد و آن را اثبات کند. اهمیت هنر از این منظر برجسته است که در آنجایی که اندیشهٔ مفهومی در درک بنیان هستی شکست می‌خورد، هنر می‌تواند به‌عنوان یک تک‌رویداد هم از نظر محتوایی، بستر ظهور رمزها باشد و هم مطابق با تجربه‌های اگزیزتانسالیستی در فرایند خلق و خوانش نیز یک فعالیت فردی و پدیداری باشد.

۲٫۴ جایگاه هنر در اندیشهٔ یاسپرس

یاسپرس برای کارکرد هنر از اصطلاحاتی نظیر «اشراق یا روشن‌شدگی»^۲، «راهنمایی»^۳ و «ارتباط»^۴ استفاده می‌کند. به این معنا که هنر به‌عنوان میانجی یا ابزار عملکرد دارد که معیارهایی را در باب روشن‌شدگی وجود و هدایت به‌سمت وجود

این نحو که تنگناهای برآمده از موقعیت‌های مرزی انسان را به فلسفه‌ورزی یعنی حرکت به‌سمت فراروی و تعالی جستن از این تنگناها سوق می‌دهد. در تجربهٔ وجودی این تزلزل و تشویش است که آگاهی از موجود بودن که از خداوند به بشر افزوده شده است در نفس آدمی می‌نشیند و با آن سرچشمهٔ متعال وجود ارتباط می‌یابد. چه به گفتهٔ یاسپرس: «انسان اگر ایمن داشته باشد واقعاً آزاد می‌شود» (یاسپرس، ۱۴۰۱: ۳۱۸). هنر یکی از عرصه‌های بازنمایی موقعیت‌های مرزی است که از طریق این بازنمایی می‌تواند به انسان در مواجهه با محدودیت‌ها و تجربهٔ شکست کمک کند. یاسپرس در فلسفهٔ خود با نشان دادن و تبیین محدودیت علم برای شناخت وجود، قلمرو درک هستی را از روش علمی-مفهومی به تجربهٔ اگزیزتانسالیستی از حضور آن منتقل می‌کند. به بیان دیگر، فلسفه‌ورزی بی‌واسطهٔ مفاهیم، به روش پدیدارشناختی یاسپرس برای جستجوی بنیان هستی (امر متعالی) ارجاع دارد که درک حضور آن را از طریق ورود به تجربیات عمیق انسانی امکان‌پذیر می‌داند. «اگر بنیان متعالی برای هستی وجود داشته باشد، به احتمال زیاد در تک رویدادها تجربه می‌شود و این رویدادهای غیرقابل تکرار، معیارهای تأیید خارجی را نقض می‌کند» (Neal Hunt, ۲۰۰۷: ۳۳) هنر می‌تواند ابزاری برای بیان احساسات، تجربیات و پرسش‌های وجودی باشد که علم قادر به پاسخ‌گویی به آن‌ها نیست. ازسوی دیگر امر متعالی حقیقتی است که فراتر از دسترس علم و عقل است و فقط از طریق رموز، هستی آن روشن می‌شود. «جهان موجود نیست، جز به طریق انعکاس در زبان مبهم نموده‌هایی که آن را عدد، یا رمز، یا مثال یا بعد متعال و هستی برترین می‌نامیم» (یاسپرس، ۱۳۵۰: ۶۸). اکنون ارتباط هنر با فلسفه‌ورزی به معنای موردنظر یاسپرس وضوح می‌یابد؛ هنر به‌عنوان یک تک رویداد در قلمرو تجربهٔ عمیق اگزیزتانسالیستی می‌تواند به‌عنوان بستر ظهور

³ Guidance

⁴ Communication

¹ transzendenz

² Illumination

پتانسیل نامحدود، آزادی انتخاب و معنای درونی وجود انسانی است که صرفاً به جهان مادی خلاصه نمی‌شود. یاسپرس در اینجا بر یگانگی «ریشه‌طبیعی جهان» (یعنی جایگاه انسان در جهان طبیعی با ریشه‌آزادی تقدیر فوق حسی انسان) تأکید می‌کند. اگزیستنس، فضایی است که در آن انسان با سرنوشت خویش روبه‌رو می‌شود و از طریق انتخاب‌هایش، معنای وجودی خود را می‌سازد. هنر در این سطح، به عمق وجود انسانی نفوذ می‌کند و با تجسم کشمکش‌ها، انتخاب‌ها و معنای اگزیستانسیل انسان، او را در درک خویش یاری می‌دهد. سطح سوم تطابق با هستی ترانسندانس یا امر متعالی دارد. این همان حقیقت مطلق، نامشروط و بی‌نهایت است. یگانگی محض و ریشه‌فراگیر صفاتی هستند که یاسپرس برای توصیف این واقعیت بنیادین به کار می‌برد. این بعد از هستی، منبع نهایی معنا و حقیقت است که ما هرگز نمی‌توانیم به‌طور کامل آن را درک کنیم اما می‌توانیم از طریق رمزها به آن اشاره کنیم. هنر در این سطح، به‌عنوان یکی از مهم‌ترین این رمزگان عمل می‌کند. هنر می‌تواند با ایجاد یک تجربه وحدت‌بخش و متعالی ما را به سمت درک نمادین این حقیقت سوق دهد. بنابراین هنر با روشن کردن این سطوح به ما کمک می‌کند درک جامع‌تری از هستی و جایگاه خودمان در آن پیدا کنیم.

۲/۴/۱ رمزها^۲

رمز زبانی است که تنها از طریق این زبان می‌توان به درکی از حضور امر متعالی دست یافت. «آن‌ها روشی غیرشناختی^۳ هستند که از طریق آن ممکن است امر متعالی به‌عنوان پس‌زمینه‌ی ابژه‌های مختلف تجربه شود» (Neal Hunt, ۲۰۰۷: ۱۱۵). از این رو نشانه‌ها، اشاره‌ها و نمادها به‌مثابه‌ی یک زبان زنده هستند که راه انسان به سمت امر متعالی را روشن می‌کنند. «رمزگان هستی‌شناختی، همچون گفتاری از

فراگیرنده^۱ به دست می‌دهد. جایی که فلسفه از صحبت به زبان منطقی بازمی‌ایستد هنر می‌تواند راوی حقیقت باشد. (Shaw, ۱۹۸۶: ۴۳-۴۲) در یک نگاه کلی می‌توان گفت در اندیشه‌ی یاسپرس هنر نقش روشن‌کننده‌ی هستی را دارد. «هنر در اصل، روشن‌سازی وجود از طریق تأییدی است که هستی را در هستی به‌صورت شهودی حاضر می‌کند. هنر به هستی به‌مثابه‌ی نمایش‌پذیری می‌پردازد. این تأیید هستی در هنر به‌صورت شهودی و نمادین غیرقابل نفوذ برای اندیشه است» (Pfeiffer, ۱۹۵۷: ۴۳). در این دیدگاه ایده‌ی هنر برای هنر به‌نوعی به ایده‌ی هنر برای انسان تبدیل می‌شود. به این معنا که هنر از عملکرد صرف ارضای حواس به سمت نوعی شناخت‌گرایی در رابطه با وجود یا «روشن‌کننده‌ی هستی» برای انسان تغییر مسیر داده است. این هستی سه سطح هستی جهان، هستی انسان (اگزیستنس) و هستی مطلق (ترانسندانس) را دربرمی‌گیرد.

سطح اول: «هستی به‌عنوان مجموع جوهرهای تصویری ظاهرشونده که در آن‌ها قوه‌های فعال جهان و نیروهای متحرک وجود متراکم می‌شوند.» سطح دوم: «هستی به‌عنوان کلیت و عمق ناداده شده‌ی هستی که در آن ریشه‌آزادی تقدیر فوق حسی ما یکی است.» سطح سوم: «هستی به‌عنوان یگانگی محض، نامشروط - بی‌نهایت، و به‌خودی‌خود، ریشه‌فراگیر و فرارونده از همه» (Ibid: ۵۱). سطح اول تطابق با هستی قابل مشاهده و مادی جهان دارد که ما از طریق حواس و تجربیات روزمره خود درک می‌کنیم. همچنین به قوانین طبیعی و نیروهای موجود در آن اشاره دارد که در این جهان مشاهده‌پذیر عمل می‌کنند. هنر در این سطح، با بازنمایی جهان مشهود، آن را روشن و جنبه‌های عمیق‌تر آن را آشکار می‌کند. سطح دوم تطابق با هستی اگزیستنس یا وجود فردی انسان دارد. «کلیت و عمق ناداده شده‌ی هستی» به معنای

³ non-knowing way

¹ Umgreifende

² Cipher

هرچیزی ذاتاً زیبا دیده می‌شود به‌خاطر این است که واقعی است. هنری که تنها به‌مانند یک آرایه و تزیین صرف کارکردش از سطح لذت زیبایی‌شناختی فراتر نرود تنها یک مهارت فنی است که پیوندی با فلسفه ندارد (یاسپرس، ۱۳۹۸: ۲۳). بنابراین «متافیزیک هنر صرفاً اندیشیدن درباره‌ی هنر نیست، بلکه اندیشیدن «در» و «با کمک» هنر است به این معنی که ما می‌کوشیم آنچه را هنر در شهود نمادین از زبان رمزی بنیان متعالی هستی منتقل می‌کند، از آن خود کنیم» (Pfeiffer, ۱۹۵۷: ۴۴).

رمز به‌عنوان یک نمود از هستی مطلق در بسترهایی نظیر طبیعت، تاریخ، ادیان و نظام‌های فلسفی ظهور می‌کند. یکی از اثربخش‌ترین این بسترها هنر است. «هنر به‌عنوان یک رمز عمل می‌کند و واقعیت عمیق‌تری از چیزها را آشکار می‌سازد» (Ibid:۴۳). تأمل در زیبایی نوعی روشن‌شدگی اگزیستنس است که با امر متعالی پیوند دارد. «با تبدیل جهان به رمز، پدیدارها زیبایی خود را در خود می‌یابند و آگاهی کمال فراتر از زمان را برای لحظاتی گذرا به ما می‌بخشند» (Ibid:۴۵). وصف شاعران و هنرمندان از مناظر طبیعی و زیبایی‌های موجود در آن به بیکرانگی هستی مطلق اشاره دارد. «هنرمند "تعالی درونی"^۱ به ما می‌آموزد که هستی را دوباره به‌عنوان رمز بخوانیم» (Ibid:۴۶). تعالی درونی به این ایده اشاره دارد که امر متعالی، نه در یک جایگاه دور و غیرقابل دسترس بلکه در درون تجربه‌های روزمره یافت می‌شود. هنرمند واقعی کسی است که می‌تواند در آثارش بین امر متعالی و این تجربه‌ی درونی تعادلی برقرار کند. هنگامی که می‌گوییم هنرمند واقعی می‌آموزد که هستی را از نو بخوانیم به این معناست که او با اثر هنری خویش و نشان دادن تعامل بین امر متعالی و تجربه‌ی درونی، نگرش ما را به واقعیت تغییر می‌دهد و ما را به تفسیری تازه و مجدد از هستی فرامی‌خواند. هنر رابطه‌ی بین جهان مادی و معنای فراتر از آن را آشکار می‌کند و از این راه ما را به سمت

امر متعالی عمل می‌کنند که از طریق آن، هستی خود را آشکار می‌سازد. این گفتار حامل و مفسر امر متافیزیکی و تعالی‌یافته است، اما هرگز خود در قامت امر متعالی ظاهر نمی‌شود» (Jaspers, ۱۹۶۷: ۹۳). هر هسته‌ی وجودی ظرفیت تبدیل شدن به رمز را دارد اما هرگز عینیت امر متعالی نیست. انسان، در سطح وجود (اگزیستنس) از طریق شهود، تفسیر و بازگشایی رموز، آن حقیقت را تاحدودی برای خود مکشوف می‌سازد. باید در نظر داشت که رمز، جوهر محتوای خود را یکباره و به‌تمامیت برای ما مکشوف نمی‌سازد. تفسیر و رمزگشایی آن هرگز به سرانجام نمی‌رسد و این امر به گونه‌ای نیست که رمز دیگر ظرفیت تفسیری نداشته باشد. رمز از آنجاکه آنچه را که قابل دلالت نیست (امر متعالی) آشکار می‌کند همچنان در حجاب باقی می‌ماند، زیرا هیچ عینیت تفسیری نمی‌تواند حقیقت آن را به‌طور قطعی تضمین کند. در نتیجه رموزها با ماهیت مبهم، نامعین و بی‌انتهای خود باقی می‌مانند (Jaspers, ۱۹۵۹: ۴۲). در این فرایند بعد تاریخی و سیالیت رمز، از عوامل اساسی در خوانش آن به‌شمار می‌آیند.

۲،۴،۲ هنر: بستر ظهور رموزها

این کارکرد به پیوند میان هنر و متافیزیک ارجاع دارد. آثار هنری که از بازنمایی صرف فراتر می‌روند و آشکار کننده‌ی واقعیت بنیادین (هستی مطلق) هستند. هنر والا هنری است که به‌عنوان یک امر زیبایی‌شناختی و آفریده‌ای محسوس هرگز از زمینه‌ی متافیزیکی‌اش جدا نباشد و به‌مثابه‌ی رمز و نشانی از نمادهای متافیزیکی واقعیت بنیادین را آشکار کند. «هنر واقعی آن است که در شکل‌دهی خود، خط رمزی هستی را در پدیدارها نمایان می‌سازد» (Pfeiffer, ۴۳: ۱۹۵۷). انطباق تجلی یک ایده‌آل زیبایی‌شناختی در آفریده‌ای محسوس که به‌عنوان یک رمز متافیزیکی عمل نماید. این انطباق یعنی زیبایی باید واقعیت بنیادین را آشکار کند و اگر

¹ Immanent transcendence

محدودیت‌های وجودی خود و رسیدن به سطحی از وجود است که در آن با «حقیقت مطلق» یا «هستی غایی» ارتباط برقرار می‌کنیم. عمودی اینجا به معنای سیر تکاملی، پیشرفت تدریجی و رسیدن از یک سطح به سطح دیگر است. بنابراین تعالی در این دیدگاه یک مقصد است که از طریق خودِ اگزیزستنس فعال و فلسفه‌ورز حاصل می‌شود. برای مثال انسان در ابتدای مسیر که در سطح وجود عینی (دازاین) است با هر گامی که در مسیر فلسفه‌ورزی برمی‌دارد از خودآگاهی محدودتر به خودآگاهی عمیق‌تر و نهایتاً به ارتباط با جهانی متعالی‌تر (ترانسندانس) نزدیک‌تر می‌شود. درحالی‌که در رویکرد افقی هایدگر تعالی به معنای گشودگی دازاین به روی هستی و مرگ است نه ضرورتاً رسیدن به یک عالم متعالی جداگانه. در اینجا افقی به معنای هم‌زمان بودن، حضور داشتن در همین حالا و در این جهان است. تعالی در این دیدگاه بیشتر در «بودن به‌سوی مرگ»^۱ معنا پیدا می‌کند. برای مثال انسان (دازاین) در موقعیتی در جهان قرار گرفته است با درک اینکه زندگی‌اش محدود و مرگ ناگزیر است، انتخاب می‌کند که به‌صورت اصیل زندگی کند. این انتخاب و آگاهی از پایان، او را به‌سمت گشودگی بیشتر به هستی و درک عمیق‌تر معنای زندگی می‌کشاند بدون اینکه لزوماً به یک عالم ماورایی جداگانه برسد. لذا تعالی، گشودگی به هستی و اصالت وجودی در همین جهان است. از همین‌رو اگزیزستنس در نگاه هایدگر چگونگی بودن دازاین در جهان حاضر و در کنار سایر موجودات است. اما در اندیشه یاسپرس برخلاف هایدگر، اگزیزستنس ذات هر دازاینی نیست بلکه سطحی از هستی انسان است که از فرایند فلسفه‌ورزی (سیر در خویشتن) و فهم فلسفی حاصل می‌آید.

از منظر یاسپرس علم نمی‌تواند به مقصد تعالی برسد. زیرا اگزیزستنس انسان، فرایندی است که نیازمند سیر طولی و تجربه است. علم می‌تواند برخی از پله‌ها را توصیف کند اما خود عمل بالا رفتن

فهم ژرف‌تری از هستی رهنمون می‌شود (LongtinHansen, ۲۰۱۷: ۷). زیرا همان‌طور که پیش‌تر نیز اشاره شد در نوشتار رمزی جدایی نماد و آنچه نمادپردازی می‌شود ناممکن است. این نوشتار امر متعالی را حاضر می‌کند اما قابل تفسیر به‌شیوه مفهومی نیست. بنابراین هنر به معنای واقعی، بین جهان کثرت و یگانگی محض، بین هستی متناهی و ابدی یک قلمرو واسطه است (Pfeiffer, ۱۹۵۷: ۴۵).

ازمنظر یاسپرس تنها و تنها در هنر است که چیزها شکل ویژه خود را به خود می‌گیرند و این شکل، آشکارکننده چگونگی موجودیت و روح آن‌هاست که پیش‌از این، گویی از ما پنهان بوده است (یاسپرس، ۱۳۹۸: ۱۳). هنر دریچه‌ای را به روی ما می‌گشاید که از آن منظر بتوان به روح و ذات واقعی اشیاء نگریست. به این معنا تنها هنر است که از هستی تاریخی هر شیء سخن می‌گوید. هنر آن جزئی است که از کل نشان دارد و به همین معنا بستر ظهور رمز است. زیرا هستی مطلق در کلیت خویش پوشیده است.

بنابر تفاوتی که هایدگر و یاسپرس از معنای اگزیزستنس و ترانسندانس (تعالی) در اندیشه‌شان منظور می‌کنند هنر در اندیشه هایدگر به‌عنوان یک «چیز» و در اندیشه یاسپرس به‌عنوان یک «رمز» در نظر گرفته می‌شود. اما این ایده در اندیشه هر دو متفکر مشابه است که هنر به‌مثابه آشکارسازی هستی یا انکشاف وجود عمل می‌کند و هنر به چیزی فراسوی خود اشاره دارد. «هنر صرفاً بازنمایی یا تقلیدی نیست که از ما به‌عنوان سوژه جدا شده است، بلکه گشودن جهانی است که چیزها را به شیوه‌ای جدید آشکار می‌کند. در هنر روابط عمیق‌تری را که جهان ما را شکل می‌دهد، تشخیص می‌دهیم» (LongtinHansen, ۲۰۱۷: ۱۲) در رویکرد عمودی یاسپرس، اگزیزستنس فرایند شدن مستمر است که به‌سمت تعالی درحال صیوروت است. یکی از معانی ترانسندانس (تعالی) فراتر رفتن از

¹ Being-toward-death

از مفاهیم بنیادین: دین، اسطوره و هنر به دست آمده است. همان‌طور که پیش‌تر اشاره شد یاسپرس هستی را یک کل واحد در نظر می‌گیرد که انسان هرگز نمی‌تواند آن را به‌صورت کامل و عینی درک کند. او این کلیت غیرقابل دسترس اما احاطه‌کننده را «پوشش هستی»^۱ می‌نامد. این پوشش، همان محدوده‌ای است که تمامی تجربیات ما در آن رخ می‌دهد، اما ذات آن فراتر از دسترس هرگونه دانش عینی است. هنر یکی از نخستین و اصیل‌ترین شیوه‌هایی است که هستی را دربرابر آگاهی انسانی آشکار می‌کند. هنر به‌ویژه در اشکال قدرتمند آن مانند تراژدی، اولین جایی است که مرزهای جهان روزمره و یقین‌های علمی در آن شکسته می‌شود. این تجربه حسی و همدلانه، انسان را از اطمینان‌های کاذب جهان روزمره جدا می‌کند و او را دربرابر کلیت هستی و ابهام آن قرار می‌دهد. هنر، حقیقت را نه به‌صورت گزاره‌ای منطقی، بلکه به‌صورت یک شهود عمیق منتقل می‌کند. از همین جهت در نظام فکری یاسپرس رابطه میان هنر و فلسفه یک رابطه ابزاری ساده نیست، بلکه یک رابطه تراتیبی و زمینه‌ساز است. یاسپرس هنر را نقطه آغاز ورود به «هستی اصیل» و آگاهی فلسفی می‌داند، زیرا هنر توانایی منحصربه‌فردی در مواجهه با موقعیت‌های مرزی دارد. هنر شور و اشتیاق لازم برای پرسشگری و بازنگری را در فرد ایجاد می‌کند. گونه تراژدی به‌صورت شهودی، حسی و نمایشی انسان را مجبور می‌کند تا با حقایق خام و بی‌واسطه وجود (مرگ، تضاد، مسئولیت و امر متعالی) روبرو شود. این مواجهه مستقیم پایه‌ای برای پرسش‌های بعدی فلسفی قرار گرفته است. برای مثال، فلسفه در شکل نظری خود این پرسش را طرح می‌کند که «معنای گناه چیست؟» یا «آیا هنگامی که در عدم قطعیت و شک هستیم اقدام به عمل صحیح است؟» اما تراژدی (ادیب و هملت) این حقایق را پیش‌از آنکه عقل بتواند آن‌ها را در قالب مفاهیم و تعاریف فلسفی قرار دهد در قالب تجربه زیسته ارائه

و رسیدن به مقصد (تجربیات فردی و وجودی) را ممکن نمی‌سازد. ازمنظر هایدگر نیز علم، به معنای شناخت عینی و ابزاری «آنچه هست» است اما نمی‌تواند به‌گونه بودن یا هستی انسان بپردازد. علم در درک هم‌زمانی دازاین با هستی و مرگ ناتوان است. درمقابل هنر، با ایجاد موقعیت‌هایی که در آن‌ها گشودگی به هستی و مرگ‌آگاهی آشکار می‌شود به انسان کمک می‌کند تا از بند روزمرگی رها شده و به‌سوی اصالت قدم بگذارد. هنر می‌تواند حقیقت هستی را به‌نحوی آشکار کند که علم قادر به انجام آن نیست. این آشکارگی، خود، نوعی تعالی (گشودگی) است. درمقابل ازمنظر یاسپرس هنر با ایجاد تجربه‌هایی که مرزهای خودآگاهی را جابه‌جا می‌کند، می‌تواند به انسان در مسیر رسیدن به تعالی کمک کند. بنابراین تفاوت کلیدی در نگاه این دو متفکر اینجاست که یاسپرس، تعالی را بیشتر به‌عنوان رسیدن به یک وضعیت بالاتر از طریق فرایندی تدریجی می‌بیند درحالی‌که هایدگر تعالی را بیشتر به‌عنوان گشودگی هم‌زمان و حاضرانه به هستی و مرگ تعریف می‌کند.

۲/۴/۳ هنر: پشتوانه آگاهی یا تفکر فلسفی

در تبیین این کارکرد به‌حیث تقدّم تاریخی هنر برای دستیابی به حقیقت تأکید می‌شود. در زمان اولیه قبل از پیدایش اندیشه سامان‌مند منطقی که پاسخ پرسش‌های بنیادین انسان هنوز به‌شکل گزاره‌های روشن و کوتاه درنیامده بودند تصاویر، آیین‌ها و افسانه‌ها (هنر، دین، اسطوره) به‌عنوان یک کل فراگیر، زبان حقیقت بوده‌اند و به پرسش‌های اساسی انسان پاسخ می‌دادند. اسطوره‌های پرومته و افسانه هبوط به این پرسش‌ها پاسخ می‌دادند که چرا وضعیت انسان این چیزی است که هست؟ و فرقه‌های سِرّی، مناسک و قواعد سلوک به این مسئله که من چگونه می‌توانم به رستگاری و رهایی از ترس دست یابم؟ ازاین‌رو محتوای آگاهی اولیه ما

¹ Umschlossenheit

کشف و شهودی فعالانه به ژرفای درونی خویش سوق می‌دهد. فرد در تجربه‌ی اصیل یک اثر هنری که واقعیت‌های انضمامی و موقعیت‌های مرزی را بازنمایی می‌کند موفق به شکل دادن به تنش‌ها و کنش‌های درون و آوردن آن‌ها به عرصه‌ی هوشیاری خود می‌شود و در این هنگام آگاهی فردی از خویشتن خویش به دست می‌آید. برای مثال هنگامی که تراژدی شخص را به‌طور کامل دربرمی‌گیرد، رویارویی با واقعیت بنیادین رنج که در تراژدی رخ می‌دهد سبب می‌شود تماشاگر معنا و انگیزه‌ای برای روش زندگی اخلاقی خود و تغییر وضعیت خویش بیابد. «هنگامی که ما تراژدی را تماشا می‌کنیم، از مرزهای وجود فراتر می‌رویم و از این راه آزاد می‌شویم» (یاسپرس، ۱۳۹۸: ۷۰). این فرایند، معنای کاتارسیس نزد یاسپرس است «پالایش عبارت است از تجربه‌ای که درونی‌ترین لایه‌های وجودی هر انسانی را متأثر می‌کند» (همان: ۳۲). تجربه‌ی اصیلی که فرد را نه در موضع یک تماشاچی فارغ‌البال بلکه به‌مثابه‌ی یک کنش‌گر فعال نسبت به واقعیت وجودی خویش یا همان هوشیاری نسبت به هستی‌داری رهنمون می‌شود. کاتارسیس به‌طور کلی این است: «برانگیختن ترس یا افسوس (رحم یا شفقت) که می‌تواند تأثیر خاص بر مخاطب بگذارد» (ارسطو، ۱۴۰۱: ۸۰). اما نزد یاسپرس به معنای پاک‌روبی از تجربه‌ی روزمره‌ی تمام چیزهای پریشان‌کننده، پیش‌پاافتاده و ناچیز است، هر آن چیزی که مسبب کوتاه‌اندیشی و بی‌بصیرتی می‌شود، تا شخص حقیقت را همچون پاره‌ای از وجود خود دریابد. لذا تفاوت کاتارسیس ارسطویی با معنای کاتارسیس نزد یاسپرس در این نکته است که در اینجا کاتارسیس، فقط یک شوک عاطفی و روانی نیست بلکه این شوک، می‌تواند نوعی خودآگاهی پدید آورد که به دگرگونی در وضعیت وجودی انسان بینجامد. هنر نیز از چنین ظرفیت و نیرویی برخوردار است؛ می‌تواند با بازنمایی موقعیت‌های مرزی، فرد را نسبت به هستی‌داری و شیوه‌ی بودن خویش آگاه سازد. تراژدی یکی از نخستین شکل‌های زبان حقیقت است؛ جایی که کشمکش فکری با مسئله

می‌دهد. این حس عمیق از محدودیت و امکانات هستی، همان «آگاهی اولیه» است که بستر فلسفه را فراهم می‌آورد. یعنی پس از آنکه هنر فرد را در تجربه‌ای شهودی از واقعیت قرار داد فلسفه با ابزارهای مفهومی و زبانی خود وارد می‌شود تا آن تجربه‌ی حسی و نمادین را به درکی روشن، منسجم و شفاف تبدیل کند. از این جهت یاسپرس نوعی تقدم زمانی و وجهه‌ای تاریخی برای معرفت و آگاهی هنری قائل است که از منابع اولیه‌ی شالوده‌ساز آگاهی انسان هستند که یا در فرایند تفسیر فلسفی گشوده می‌شوند و یا از آن فراتر می‌روند. بنابراین پیوند هنر با حقیقت سبقه‌ای تاریخی دارد.

۲،۴،۴ هنر: آگاهی‌دادن از هستی‌داری یا اگزیزتانس

فهم این کارکرد هنر در اندیشه‌ی یاسپرس وابسته به درک نقش و تأثیر «وضعیت‌های مرزی» است. مواجهه‌ی فعالانه و صادقانه با این مرزها، زمینه‌ساز روشن‌شدگی وجود یا تحقق اگزیزتانس می‌شود. اکنون باید نسبت میان هنر و این تجربه‌های حدی را تبیین کنیم؛ اینکه هنر چگونه به آگاهی از هستی‌داری یا اگزیزتانس پیوند می‌خورد. باین‌حال به تأکید یاسپرس این تجربه‌های مرزی از هیچ‌چیز دیگری قابل استنتاج یا تبیین نیستند، چراکه همواره با خود وجود هستند. یعنی وضعیت، به تنهایی یک وضعیت فیزیکی یا روان‌شناختی نیست بلکه آمیزه‌ای از هر دو است؛ واقعیت انضمامی و زیسته با خود وجود (نصری، ۱۳۷۵: ۱۶۰). حال در هنر چه اتفاقی روی می‌دهد؟

به عقیده‌ی یاسپرس در بازنمایی‌های هنری نظیر تراژدی شخص نه همچون تماشاچی بلکه نظیر فردی که خود شخصاً درگیر موضوع می‌شود، پذیرای واقعیت به‌صورت عمیق‌تری می‌گردد. البته شرط چنین رخدادی همذات‌پنداری است که تراژدی‌های بزرگ فضای شفقت و انسانیت را برای مخاطب خویش مهیا می‌کنند. گویی وضعیت خاص بازنمایی‌شده در انگاره‌ای قابل لمس، مخاطب را به

یعنی «اراده‌ معطوف به ارتباط» میان انسان‌ها باز می‌گردد. از نظر یاسپرس به دلیل ماهیت ذاتی خود حقیقت، هیچ تجلی‌ای از آن در قالب اندیشه، دین یا هنر، تجلی تام و تمامی نیست. هر انگاره‌ای از حقیقت ناکامل است و فقط سطحی از آن را دربردارد. از همین روست که جست‌وجو برای یافتن انگاره‌های جامع‌تر همچنان باید ادامه یابد. این مهم، مستلزم تبادل دانایی و ارتباطات انسانی است که باید در گستره سنت رسیده از تمامی آثار انسان‌های بزرگ تاریخ اعم از پیام‌آوران ادیان، عرفا، فیلسوفان، ادیبان و هنرمندان بدون مرز مکانی و زمانی جست‌جوی آن ادامه یابد. هنر یکی از عرصه‌های ارتباطات انسانی است. این ارتباط که میان خالق، اثر و مخاطب برقرار می‌شود فراتر از نقل قول و تبادل اطلاعات به صورت معمول است و کیفیتی وجودی دارد. ارتباط هنری امکان مواجهه با اگزیستنس دیگری را فراهم می‌آورد که از راه آن، فهم و تغییر رخ می‌دهد.

۳ نتیجه

در فلسفه یاسپرس هنر در مسیر استعلا و کرامت انسان معنا پیدا می‌کند. آگاهی از تنگناها، فراروی، برخورد با مرزهای وجود، تجربه شکست و ارتباط با سرچشمه، تمام راهی است که یاسپرس برای انسان در مسیر «هست شدن» ترسیم می‌کند. آغاز این مسیر، آگاهی از وضعیت خویش است و هنر می‌تواند با بازنمایی وضعیت انسان و هستی‌داری او، هوشیاری و درک عمیق‌تری از خود و محدودیت‌های وجودی فراهم آورد. هنر ابزاری است که به سوژه انسانی امکان مواجهه با «بودن» را می‌دهد و در فرایند خوانش، امکان گذار از وجود عینی دازاین به اگزیستنس را می‌گشاید. این گزاره را می‌توان در چند لایه تشریح کرد. یاسپرس وضعیت‌های مرزی را شرایطی می‌داند که مرزبندی روزمره انسان را می‌شکنند و او را در برابر پرسش بودن قرار می‌دهند. آثار هنری قادر هستند این موقعیت‌ها را بازنمایی

و تلاش برای رستگاری در عناصری مثل فاجعه تمام‌عیار، مرگ و سرنوشت شوم و نیز استواری و سرافرازی انسان جلوه‌گر می‌شود. هرچند درون‌مایه و موضوع تراژدی‌ها با زمانه خود پیوند دارند اما در این گونه هنری، نوعی تبادل «دانایی تراژیک» میان اثر و مخاطب رخ می‌دهد که غایت آن تحقق نوعی «رهایی» است. در تراژدی درماندگی و استیصال انسان نمود می‌یابد. جایی که دانستن حقیقت، محدود و آزادی و اراده انسانی مقید است. درک این واقعیت بنیادین که انسان در قلمرو شناخت و عمل، همواره با مرزهایی روبه‌روست، تجربه‌ای از شکست را رقم می‌زند. تراژدی، امکان آگاهی از این شکست را برای تماشاگر فراهم می‌آورد. چنین تجربه بیداری، می‌تواند آغاز راه فلسفه‌ورزی به معنای ویژه آن باشد. به تعبیر یاسپرس «انسان تنها آن گاه به‌راستی بیدار می‌شود که به چنین بینشی دست یابد» (یاسپرس، ۱۳۸۳:۲۸)؛ یعنی به دانایی تراژیک. این دانایی، آگاهی از تعارض‌های هستی‌شناختی یا آمیختگی اضداد است: شادمانی و رنج، حقیقت و خطا، زندگی و مرگ، یقین و شک، خیر و شر. همچنین، آگاهی از محدودیت‌های ذاتی انسان در دو عرصه نظر و عمل را دربرمی‌گیرد، آگاهی‌ای که از رهگذر تراژدی بازنمایی و مبادله می‌شود. اهمیت هنر نیز در همین جاست؛ زیرا تراژدی «دانایی تراژیک» را بازتاب می‌دهد که از دید یاسپرس، «همه هستی انسان در راه و از راه این دانایی، دگرگون می‌شود» (همان: ۶۷). به همین سبب یاسپرس تراژدی را نه صرفاً یک پدیده هنری یا ادبی بلکه جزء جدایی‌ناپذیر از تجربه وجودی انسان می‌داند. تراژدی همانند ابزاری فلسفی و وجودی می‌تواند انسان را با محدودیت‌های بنیادین‌اش روبه‌رو کند و زمینه‌ساز درک عمیق‌تر معنای زندگی باشد و البته نباید به‌عنوان تنها واقعیت مطلق بدان نگریسته شود بلکه باید از آن برای رسیدن به سطوح بالاتر وجودی بهره جست.

این کارکرد هنر که به نوعی به تبادل حقیقت ارجاع دارد به یکی از مفاهیم کلیدی فلسفه یاسپرس

یک مقوله‌ی زیبایی‌شناختی بلکه راهی به‌سوی هستی اصیل است. شیوه‌ای که تجربه‌ی مرزی را آشکار می‌سازد و تجربه‌ی حضور امر متعالی را برای مخاطب خویش فراهم می‌آورد و بستر اخلاقی و ارتباطی برای بازسازی وجود را عرضه می‌کند. نقش هنر در این دیدگاه هم توضیحی هستی‌شناختی برای مواجهه‌ی انسان با معنا و هم ابزاری برای تحقق اگزیستنس است.

محدودیت‌ها و جهت‌گیری‌های پژوهشی آینده

باتوجه‌به اینکه تمرکز پژوهش‌های موجود پیرامون اندیشه‌ی یاسپرس عمدتاً بر مباحث معرفت‌شناختی و اگزیستانسیالیستی بوده و حوزه‌ی هنر کمتر مورد مذاقه قرار گرفته است، پژوهش‌های آینده می‌توانند در دو مسیر اصلی گسترش یابند؛ نخست: مطالعه‌ی تطبیقی میان فلسفه‌ی هنر یاسپرس و سایر فیلسوفان وجودی نظیر هایدگر و سارتر برای روشن‌تر شدن ابعاد پدیدارشناختی رمز هنری؛ دوم، بررسی ظرفیت‌های عملی دیدگاه یاسپرس در خلق و خوانش اثر هنری. بررسی این ظرفیت‌ها می‌تواند به هنرمندان در درک رسالت و نقش خویش یاری رساند و به مخاطبان هنر بینشی تازه برای فهم عمیق‌تر آثار هنری عرضه کند. این جهت‌گیری‌ها می‌توانند به بازخوانی تازه‌ای از فلسفه‌ی هنر یاسپرس بینجامند.

کنند. یعنی اثر هنری با بازسازی موقعیت‌های ویژه از مخاطب می‌خواهد که خود را در آن موقعیت‌ها تصور کند و واکنش وجودی نشان دهد. از این منظر، هنر چراغی است که موقعیت مرزی را روشن می‌سازد و سوژه را به بازاندیشی و خودسازی دعوت می‌کند (لایه‌ی هستی‌شناختی). یاسپرس نسبت به محدودیت عقل و زبان مفهومی در شناخت هستی هشدار می‌دهد. برخی تجربه‌ها را نمی‌توان صرفاً با گزاره‌های صوری و مفاهیم علمی بیان کرد. هنر با بهره‌گیری از رمز، نماد، نشانه، تصویر، روایت و... امکان ابراز آنچه را ناشناختنی یا غیرقابل بیان است فراهم می‌آورد. چیزی که یاسپرس آن را تجربه‌ی امر متعالی (ترانسندانس) می‌نامد. بنابراین هنر به‌مثابه‌ی زبان دیگری عمل می‌کند که از چارچوب‌های معرفتی معمولی فراتر می‌رود و ظرفیت راهبری سوژه به‌سوی تجربه‌ی فراتر را دارد (لایه‌ی معرفت‌شناختی و زبانی). یاسپرس هنر را در نسبت با مسئولیت انسانی می‌بیند؛ مواجهه‌ی اصیل با اثر هنری می‌تواند سوژه را وادار سازد که انتخاب کند، مسئولیت‌پذیر شود و هویت خود را بازپیکربندی کند. این تغییرات نه صرفاً زیبایی‌شناسانه که اخلاقی و وجودی هستند، هنر می‌تواند نقطه‌ی آغاز بازاندیشی و به تبع بازآفرینی اگزیستنس باشد (لایه‌ی اخلاقی-وجودی). برای یاسپرس وجود انسانی، ماهیتی ارتباطی دارد. هنر فضایی برای ارتباط اصیل میان خالق، اثر و مخاطب فراهم می‌کند. ارتباطی که از نقل‌قول و اطلاعات فراتر رفته و کیفیت وجودی دارد. این گفت‌وگو امکان مواجهه با اگزیستنس دیگری را فراهم می‌آورد و از دل آن فهم و تغییر رخ می‌دهد (لایه‌ی ارتباطی). بنابراین در چارچوب اندیشه‌ی یاسپرس، هنر نه فقط

منابع

- ارسطو (۱۴۰۱)، بوطیقا، ترجمه متن همراه با کنکاشی در تئوری بوطیقا، ترجمه سعید هنرمند، چاپ سوم، تهران: نشر چشمه.
- بوخنسکی، اینوسنتیوس (۱۳۸۷)، فلسفه معاصر اروپایی، ترجمه شرفالدین خراسانی، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.
- نصری، عبدالله (۱۳۷۵)، خدا و انسان در فلسفه یاسپرس، تهران: انتشارات آذرخش.
- ورنو، روژه، ژان وال (۱۳۷۲)، نگاهی به پدیدارشناسی و فلسفه‌های هست بودن، ترجمه یحیی مهدوی، تهران: انتشارات خوارزمی.
- یاسپرس، کارل (۱۳۹۳)، فلسفه آگزیستانس، مترجم لیلا روستایی، تهران: نشر کتاب پارسه.
- ___ (۱۳۵۰)، درآمدی بر فلسفه، ترجمه اسدالله مبشری، تهران: انتشارات حسینیه ارشاد.
- ___ (۱۳۸۳)، نیچه درآمدی به فهم فلسفه ورزی او، ترجمه سیاوش جمادی، تهران: ققنوس.
- ___ (۱۴۰۱)، فیلسوفان بزرگ، ترجمه اسدالله مبشری، تهران: انتشارات نیلوفر.
- ___ (۱۳۹۸)، تراژدی کافی نیست، ترجمه البرز حیدرپور، چاپ دوم، تهران: نشر مرکز.
- ___ (۱۴۰۰)، در مسیر خرد، ترجمه مسلم بخشایش، تهران: انتشارات مهرگان خرد.

References

- Aristotle (1401), *Poetics*, Translated by Saeed Honarmand with study on the theory of poetics, Third Edition, Tehran: Cheshmeh Publishing .
- Bochenski, Innocentius (1387), *Contemporary European Philosophy*, Translated by Sharaf-al-Din Khorasani, Tehran: Elmiofarhangi Publications.
- Berk, Kiki (2019), "Jaspers on Death", *An International Journal in Philosophy, Religion, Politics, and the Arts*, Vol. 14, No.2, fall.
- Hunt, Andrew Neal (2007), *A Critical Analysis of Karl Jaspers' Cipher Theory of Transcendence: and its relevance to the relationship between science and religion*, University of Liverpool.
- Jaspers, Karl (1400), *On the Path of Wisdom*, Translated by Muslim Bakhshaish, Tehran: Mehrgan-e Kherad Publications.
- Jaspers, Karl (1393 [2014/2015]), *Existential Philosophy*, Translated by Leila Rostaei, Tehran: Nashr-e Ketab-e Parseh.
- Jaspers, Karl (1401), *Great Philosophers*, Translated by Asadollah Mobasheri, Tehran: Niloufar Publications.
- Jaspers, Karl (1350), *An Introduction to Philosophy*, Translated by Asadollah Mobasheri, Tehran: Hoseiniyeh Ershad Publications.
- Jaspers, Karl (1383), *Nietzsche: An Introduction to the Understanding of His Philosophy*, Translated by Siyavash Jamadi, Tehran: Ghoghnoous Publishers.
- Jaspers, Karl (1398), *Tragedy Is Not Enough*, Translated by Alborz Heydarpor, 2nd ed, Tehran: Nashre markaz.
- Jaspers, Karl (1959), *Truth and Symbol from Von der Wahrheit*, Translated by Jean T.Wilde, William Kluback, and William Kimmel, New York: Twayne Publishers.
- Jaspers, Karl (1967), *Philosophical Faith and Revelation*, New York: Harper & Row.
- Jaspers, Karl (1969), *Philosophy*, Translated by E.B.Ashton, Vol. 1. Chicago: University Press.
- Kaur, Kamlesh (2021), "The Ultimate Situation: Jasper's Vision of Freedom", *Global Scientific Journals: GSJ*, Volume. 9, Issue 2, February.
- Latzel, Edwin (1957), "The Concept of Ultimate Situation in Jaspers Philosophy", In Paul Arthur Schilpp, *The Philosophy of Karl Jaspers*, New York: Tudor.
- LongtinHansen, Rebecca (2017), "Transcendence in the Work of Art: Jaspers and Heidegger on Van Gogh", In *Van Gogh Among the Philosophers: Painting, Thinking, Being*, edited by David P.Nichols. Lexington Books.
- Nasri, Abdollah (1375), *God and Man in the Philosophy of Jaspers*, Tehran: Azarakhsh Publications.
- Pfeiffer, von Johannes (1957), "Zur Deutung der Kunst bei Karl Jaspers" [On the Interpretation of Art in Karl Jaspers], *Orbis Litterarum*, Vol. 12, Issue March, pp 38-52.

Shaw, Elizabeth Harriet (1967), Some Considerations of an Aesthetics for Karl Jasper's Existenz philosophie, The University of Arizona.

Vernaux, Roger, Jean Wahl (1932), An Introduction to Phenomenology and the Philosophies of Being, Translated by Yahya Mahdavi, Tehran: Kharazmi

.
.